

УДК 378.018.8:373.011.3-051:005.32

DOI: 10.31499/2307-4914.2(22).2020.219381

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Браславська Оксана, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-0852-686

E-mail: oksana.braslavaska@udpu.edu.ua

Озерова Людмила, викладач-стажист кафедри географії та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0001-7802-7068

E-mail: ludmila.ozeroval6@ukr.net

У статті обґрунтовано необхідність формування професійної мотивації як важливої складової фахової підготовки майбутніх учителів, окреслено актуальні вимоги сучасного суспільства до професійно-особистісного розвитку педагога. Мета роботи полягає в аналізі чинників, які впливають на формування позитивної професійної мотивації майбутніх фахівців у галузі освіти. Результатами роботи є характеристика основних понять, що сприяють мотивації професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя, висвітлення їх основних ознак і визначення завдань та шляхів професійного зростання здобувачів вищої освіти педагогічних ЗВО.

Ключові слова: мотивація, професійна мотивація, мотиваційна сфера, фахова підготовка, професійне становлення, професійна діяльність, професійне зростання, здобувачі вищої освіти.

THEORETICAL BASIS OF FORMING FUTURE TEACHER'S PROFESSIONAL MOTIVATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING

Braslavaska Oksana, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Geography and Methods of Teaching Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-0852-686

E-mail: oksana.braslavaska@udpu.edu.ua

Ozerova Liudmyla, Lecturer-trainee of Geography and Methods of Teaching Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0001-7802-7068

E-mail: ludmila.ozeroval6@ukr.net

The necessity of professional motivation formation as an important component of future teachers' professional training has been substantiated in the article. The purpose of the paper is to analyse the factors that influence future professionals' positive professional motivation formation in the field of education. The results of the work are a description of the basic concepts of the motivation of the future teacher's professional-personal development, outlining their main features and defining the tasks and ways of professional growth of the students of higher education pedagogical institution. The proper motivation of the future teacher is nothing but a skilful internal stimulation of the individual's activity in the process of working on himself, is an encouragement to his own development and improvement.

Formation of motivational sphere implies education of future ideals and teachers of professional ideals, value orientations, and pedagogical orientation. The motivational realm of professional development consists of many indicators that are constantly changing and interacting with one another. In the structure of motivation, the resultant and procedural components have been distinguished. The meaning of human activity is but is not limited to, the result. After all, the activity itself also makes sense: the process of activity itself, not its result, drives the subject. Each person has his or her own relatively stable system of motives for activity, depending on his (her outlook, orientation, personality traits, self-consciousness, life and professional experience, intelligence, psychophysiology).

Keywords: *motivation, professional motivation, motivational sphere, professional training, professional formation, professional activity, professional growth, higher education applicants.*

На сучасному етапі функціонування українське суспільство переживає потужні глобалізаційні процеси. Головним напрямком цього процесу є створення умов для розвитку та самореалізації кожної особистості. У такому контексті формування мотивації майбутніх педагогів до професійної діяльності є надзвичайно актуальним завданням. Адже основними пріоритетами є особистісна орієнтація освіти, удосконалення системи неперервної освіти впродовж життя, створення якісного ринку освітніх послуг, інтеграція української освіти в європейський та світовий простір тощо. Особливого значення набуває формування мотивації майбутніх учителів до професійної діяльності на етапі їх фахової підготовки у закладі вищої освіти, оскільки саме в цей період закладаються мотиваційно-ціннісні основи їх професійного розвитку.

Мотивація професійної діяльності, створення умов для формування творчої особистості здобувача вищої освіти є одним із завдань, що ставить перед собою ЗВО, оскільки саме професійне зростання майбутніх педагогічних працівників безпосередньо впливає як на розвиток особистості учнів, так і на успішне функціонування навчального закладу загалом. Усе це потребує більш глибокої теоретичної та практичної підготовки майбутнього вчителя, підвищення його загальної та професійної культури як носія моральних і професійних цінностей в суспільстві. Зростаючі вимоги до рівня кваліфікації та соціальної відповідальності майбутніх учителів викликають необхідність удосконалення системи педагогічної освіти, яка є основою у формуванні їх професійної мотивації та загалом у підготовці педагогічних кадрів.

Разом з тим виникає потреба у вивченні особливостей мотиваційної сфери майбутнього педагога, чинників підвищення її ефективності з позицій потреб сучасної науки та за умов оновлення української школи.

Заклади вищої освіти займають особливе місце в системі освіти України. Вони акумулюють інтелектуальне надбання суспільства та є рушійною силою його соціально-економічного розвитку. Передумовою утвердження розвинутого суспільства, як наголошується у Національній доктрині розвитку освіти, «є підготовка освічених, моральних, мобільних, конструктивних і практичних людей, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, її соціально-економічне процвітання» [15]. Заклади вищої освіти України здійснюють свою діяльність відповідно до державних стандартів, які є основою оцінювання якості вищої освіти та професійної підготовки, а також якості освітньої діяльності ЗВО, незалежно від їх типів, рівнів акредитації та форм навчання. З набуттям чинності нового Закону України «Про вищу освіту» почався новий етап реформування вітчизняної освітньої системи. Закон містить багато норм, апробованих в європейських університетах, але нових для українських закладів освіти. Поглиблення європейської інтеграції вищої освіти України вимагає від учасників

освітнього процесу розуміння цілей та змісту передбачених інновацій, можливих перешкод і ризиків, пов'язаних із суттєвим оновленням усталених підходів до підготовки фахівців. Державна політика в галузі вищої освіти, крім опори на загальноосвітні принципи, ґрунтується на власних специфічних положеннях «доступності та конкурсності здобуття вищої освіти кожним громадянином України; незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій; інтеграції системи вищої освіти України у світову освітню систему при збереженні та розвитку досягнень та традицій української вищої школи; наступності процесу здобуття вищої освіти; державної підтримки при підготовці фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень; гласності при формуванні структури та обсягів освітньої і професійної підготовки фахівців» [20].

Заклади вищої освіти України є невід'ємною складовою і важливим чинником соціально-економічного й культурного розвитку української держави. Саме в системі освіти приділяється належна увага проблемам мотивації здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх педагогів, до професійної діяльності. З боку держави це виражено створенням законодавчого поля функціонування освітньої галузі: Закон України «Про вищу освіту» [20], Закон України «Про повну загальну середню освіту» [21], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [13], Указ Президента України про «Питання Комітету з Державної премії України в галузі освіти» [19], Положення про Всеукраїнський конкурс «Учитель року» [17] та інші.

Одним з найбільш актуальних питань освіти є мотивація майбутніх та учителів, що працюють, адже саме до них висувуються досить високі вимоги, які пов'язані з якістю підготовки молоді до життєдіяльності. Особливе місце відведено позитивній мотивації здобувачів вищої освіти педагогічних ЗВО до майбутньої професійної діяльності. Проблемі дослідження мотивації педагогів присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних дослідників (В. Вілюнас [1], С. Занюк [3], А. Маркова [10; 11] та ін). С. Єрохін, Ю. Нікітін, І. Нікітіна [2] розглядають професійну мотивацію студентів як фактор конкурентності на ринку праці. Л. Калініна, Л. Карамушка, Т. Сорочан, Р. Шиян [5], Л. Карамушка [6] окреслили наукові підходи до формування позитивної психологічної мотивації професійного розвитку та вдосконалення працівників освіти.

На загальнотеоретичному рівні проблеми формування мотивації особистості досліджували у своїх роботах такі психологи та дидакти, як Г. Костюк [7], О. Леонт'єв [9], С. Рубінштейн [23], Д. Ельконін [24] та інші. Основи сучасних концепцій розвитку мотивації заклали А. Маслоу [25], Д. Мак-Клелланд [26] та інші. У психологічному словнику під редакцією А. Петровського та М. Ярошевського вказано: «Під мотивацією розуміються спонукання, що викликають активність організму та визначають її спрямованість» [18, с. 219]. Мотивація досягнення, на думку Д. Мак-Клелланда, – це поведінка людини, зорієнтована на досягнення успіхів у житті, постановку позитивних цілей, на найкраще виконання будь-якого виду діяльності, на позитивний результат» [26]. Разом з тим, А. Маркова зазначає: «Навчальна мотивація складається з ряду спонукань (потреби і суть навчання, його мотиви, цілі, інтереси), які постійно змінюються та вступають у нові зв'язки один з одним. Тому становлення мотивації – не просте зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, а

ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, які входять до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих відносин між ними» [11, с. 14].

Тобто, «завдяки поставленій меті студент може краще організувати навчальну діяльність і спланувати свою роботу з оволодіння майбутньою професією, розкрити зміст спільної діяльності з викладачем та основних вимог до виконання навчальних завдань» [22, с. 77].

Метою статті є розгляд професійної мотивації майбутніх учителів, дослідження особливостей формування мотиваційної сфери у здобувачів вищої освіти педагогічних ЗВО. Однією з цілей статті є окреслення основних понять мотивації професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя, визначення їх основних ознак і шляхів професійного зростання студентів педагогічних ЗВО.

Глобалізація та інтеграція в сучасному світі виступають рушійними силами модернізації системи освіти в Україні, де центральне місце належить повній загальній середній освіті, яка передбачає вирішення завдань різнобічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. «Процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентоздатним у XXI-му столітті» [12]; де формула нової школи складається з дев'яти ключових компонентів:

- умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно;
- наскрізний процес виховання, який формує цінності;
- децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм;
- нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст матеріалу та можливість застосовувати його на практиці;
- справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби та технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [14, с. 11]. Крім того, нова школа працюватиме на засадах «педагогіки партнерства» (рис. 1).

Правильне мотивування майбутнього вчителя викладачем – уміле внутрішнє стимулювання його активності у процесі роботи над собою, спонукання до власного розвитку і вдосконалення. «Мотивація як психологічний чинник покликана підвищувати якість роботи, результативність, рівень наданих послуг, а також допомагати в досягненні професійних цілей, давати позитивну перспективу, здійснювати підготовку педагогічних кадрів до інновацій, підвищувати самоповагу й, в остаточному підсумку, запобігати відтоку фахівців з шкіл» [22, с. 79]. Таким чином, формування мотиваційної сфери передбачає виховання у майбутніх учителів, перш за все, професійних ідеалів, ціннісних орієнтацій, педагогічної спрямованості.

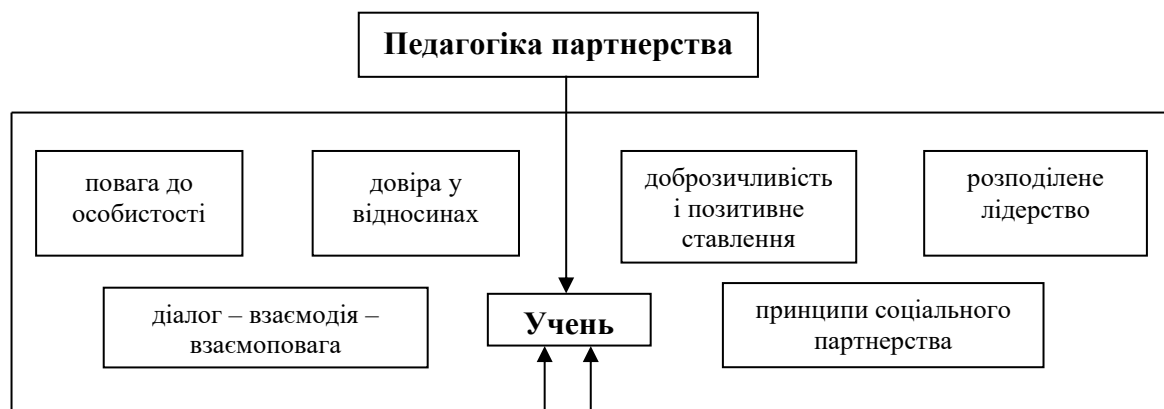

Рис. 1. Принципи підходу «педагогіка партнерства» [14]

Проблема мотивації особистості є однією з основних у психології й ґрунтується на глибокому розумінні поняття мотивів. На думку О. Леонт'єва, «мотив – матеріальний або ідеальний предмет, який спонукає і звертає на себе діяльність або вчинок і заради якого вони здійснюються. Усвідомлений чи несвідомий вибір мотиву в даній ситуації – це вибір спрямованості діяльності, який визначається актуальними потребами, а також можливостями і обмеженнями, закладеними в ситуації. Мотивів діяльності багато, вони можуть зливатися в єдине ціле, складаючи мотивацію» [9, с. 219]. Поняття «мотивація» трактують по-різному. Зокрема, С. Занюк вказує, що це «сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості; це всі мотиви, потреби стимули, ситуативні чинники, які спонукають поведінку людини» [3, с. 56]. В. Вілюнас тлумачить мотивацію як «сукупність психологічних утворень і процесів, що спонукають і спрямовують поведінку на життєво важливі умови й предмети, визначають упередженість, вибірковість і кінцеву цілеспрямованість психічного відображення та регульованої ним активності» [1, с. 194].

Мотивація діяльності майбутнього педагога – досить складне утворення, яке вмщує різні види спонукань: власне мотиви, потреби, інтереси, прагнення, цілі, установки, ідеали. Саме на підґрунті цих компонентів виокремлюють види мотивації: зовнішню та внутрішню (рис. 2).

Як відомо, процесуально мотивовану поведінку здійснюють заради дії, адже інтерес становлять саме процес і зміст діяльності, а не те, що перебуває поза діяльністю. Разом з тим, зовнішній мотив актуалізується тоді, коли головною причиною діяльності є отримання певного результату, що перебуває поза цією діяльністю (збагачення, визнання, влада тощо). Тобто, інтерес до професії вчителя та її опанування є одними з найважливіших чинників успішного навчання здобувачів вищої освіти, їхнього професійного самовдосконалення та саморозвитку. У кожного студента складається своя, відносно стійка система мотивів діяльності залежно від його світогляду, спрямованості, рис характеру, самосвідомості, інтелекту, психофізіології. Управління мотивацією полягає у створенні сприятливих умов, які викликають у студентів прагнення до активної діяльності. Важливою складовою освітнього процесу у ЗВО є поступовий перехід студента від освітньої до професійно-педагогічної діяльності, що пов'язане з трансформацією навчальної мотивації у професійну.

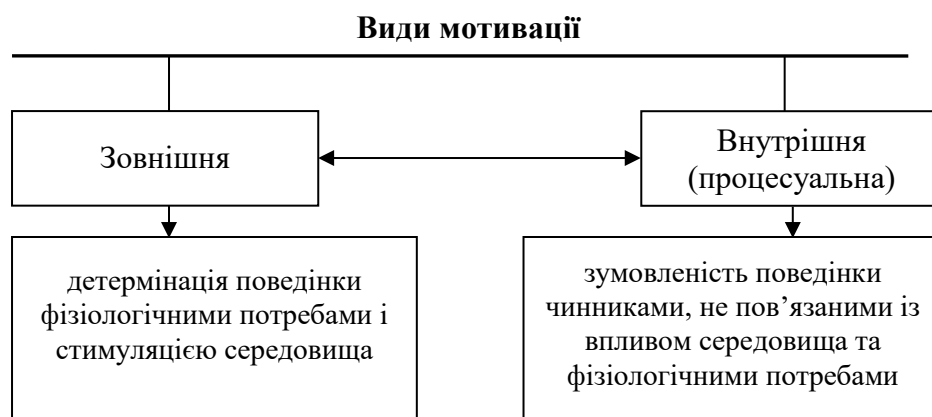

Рис. 2. Види мотивації [23]

У психолого-педагогічній літературі по-різному трактується поняття «професійна мотивація». На думку А. Маркової, «професійна мотивація – це те, заради чого людина діє, до чого вона готова, прагне, на що налаштована, заради чого розвиває свої професійні здібності» [10, с. 97]. С. Єрохін професійну мотивацію розглядає «як сукупність чинників і процесів, які відбиваючись у свідомості, спонукають особистість до вивчення та ефективного реалізації професійної діяльності» [2, с. 22]. Разом з тим, «професійна мотивація як властивість особистості є системою цілей, потреб, що спонукають студента до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії» [16, с. 13].

«Мотиваційна сфера професійної діяльності майбутнього фахівця здійснює значний вплив на його пізнавальний, інтелектуальний, емоційний, вольовий розвиток, спонукає майбутнього вчителя до досягнення вершин професійної зрілості» [8]. Тобто, доміантними факторами вибору професії вчителя визначаємо стійкий інтерес до педагогічної роботи, мотиви комунікативного характеру, творчий характер професії, можливість досягти у цій професії соціального визнання, суспільну цінність педагогічної спеціальності.

Важливим, на нашу думку, є визначення показників позитивної професійної мотивації фахівців у галузі освіти, «основними з яких є наступні: виражений інтерес до професії вчителя; переважання внутрішніх мотивів у структурі мотивів педагогічної діяльності; прагнення стати висококваліфікованим фахівцем в галузі освіти» [4, с. 87]. Зважаючи на визначені показники, окреслюємо актуальні шляхи забезпечення стійкої професійної мотивації майбутніх учителів: ознайомлення з обраним фахом, розкриття суспільної значущості майбутньої професійної діяльності; ознайомлення з моделлю професійної діяльності сучасного вчителя у закладах загальної середньої освіти; включення майбутніх фахівців у професійно-педагогічну діяльність; підтримка у студентів установки на власну активність і самопізнання як основу професійного самовизначення; вироблення вмінь і навичок володіння сучасними технологіями та творчого застосування їх в майбутній професійній діяльності.

Мотивація виконує три регульовальні функції щодо діяльності: спонукальну, сенсотворчу, організаційну (рис. 3).

Основні регулювальні функції мотивації щодо діяльності		
спонукальна	сенсотворча	організаційна
надання діяльності рухового імпульсу чи мотиву для того, щоб особистість розпочала діяльність	надання діяльності глибокої особистісної значущості	така, що опирається на цілепокладання, коли усвідомлені мотиви перетворюються на мотиви-цілі

Рис. 3. Функції мотивації [6]

Ще одне досить важливе поняття – професійне зростання майбутніх учителів ще на етапі навчання, яке А. Поляков розглядав як «динамічний, неперервний процес розгортання їх особистісного потенціалу, прихованих можливостей, заснованих на внутрішній потребі в освіті, як процес удосконалення особистості студента; загальнокультурних і фахових знань; системи інтелектуальних, практичних умінь і навичок; досвіду творчої діяльності; розвинених особистісних і професійно значущих якостей, умотивованість діяльності» [16, с. 15]. Підтримуючи думку автора, нами було відзначено, що цілеспрямоване формування стійкої професійної мотивації здобувачів вищої освіти залежить від постійного самовдосконалення, розвитку аналітичних, рефлексивних та прогностичних умінь на шляху професійного становлення. Тобто, у майбутніх учителів повинна бути сформована позитивна мета професійної діяльності, ціль стати успішною людиною і готовність наполегливо працювати над собою для її досягнення. Саме тому професійну мотивацію визначаємо тим механізмом, який спонукає студентів до оволодіння професією, досягнення успіхів у фаховій діяльності.

Формування професійної мотивації стає можливим в умовах чіткої організації та систематизації освітнього процесу з окресленими спеціальними цілями, змістом, методами і засобами. Не можливо говорити про мотивацію, не враховуючи те, що її насичує, підсилює, поповнює, блокує, а іноді й підштовхує, тобто не враховуючи емоцій. Найбільш вдало вплив емоцій на мотивацію поведінки виражається в групах їх антиподного впливу: любов та ненависть; симпатія та огида; почуття безпеки та страх; піднесення та безнадійність. Тобто, виникає проблема створення в ЗВО умов емоційного піднесення майбутніх педагогів, які завдяки цьому будуть відкриті до сприйняття нового, матимуть стійкий інтерес до навчання, бажання продемонструвати себе, що пробуджує творчий потенціал. За таких умов у студента виникають позитивні асоціації з процесами навчання, пізнання себе, досягнення мети (рис. 4).

«Дієвим шляхом підвищення мотивації розглядають застосування у навчанні майбутніх учителів методу проблемного навчання (дискусії, “круглі столи”, моделювання ситуацій, навчальні ігри, метод кейсів й ін.), методу проєктів, самостійної та групової роботи (опрацювання фахової літератури, онлайн-робота з інтерактивними програмами, веб-квест, тощо)» [22, с. 106]. Дієвими методами стимулювання у студентів мотивації до професійної діяльності є особистий приклад викладача, знайомство з передовим педагогічним досвідом і здобутками світової освіти (участь у наукових конференціях, відвідування методичних семінарів, використання сучасних інтернет-технологій), рефлексія і проєктування майбутньої професійної діяльності.

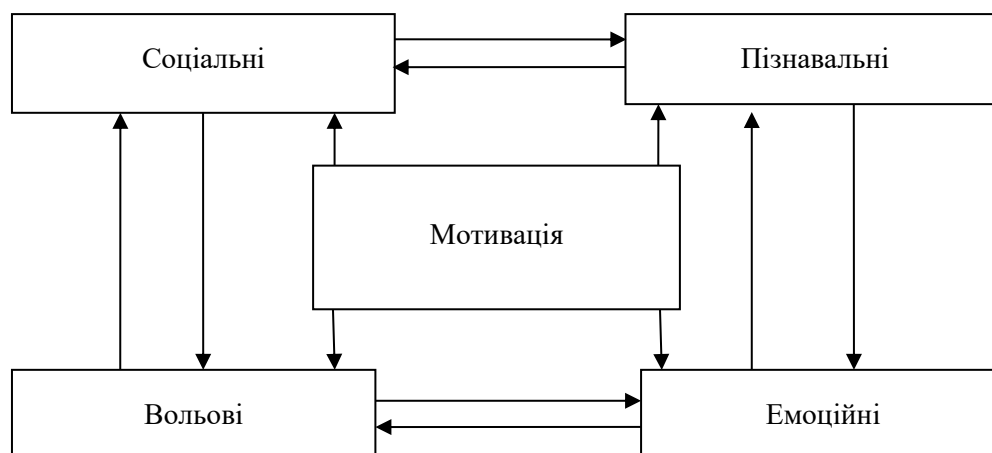

Рис. 4. Система взаємодії шляхів підвищення мотивації [22]

«Для того, щоб мотивація несла очікувані результати, система мотивації в організації повинна будуватися на принципах системності (систематичний моніторинг її ефективності), комплексності (поєднання матеріальних та нематеріальних методів стимулювання, позитивної та негативної мотивації), адресності, гнучкості, прозорості та динамічності. У кожній людини складається своя, відносно стійка система мотивів діяльності, залежно від її світогляду, спрямованості, рис характеру, самосвідомості, життєвого та професійного досвіду, інтелекту, психофізіології» [5, с. 228]. Отже, управління мотивацією зорієнтоване на усвідомлене та цілеспрямоване використання різноманітних засобів впливу на неї.

Варто зазначити, що успішність процесу формування професійної мотивації майбутніх учителів залежить від урахування особливостей їх мотиваційної сфери, потреби реалізувати свій внутрішній потенціал, оволодіння професією, що спонукає до професійного розвитку, вдосконалення, *оволодіння сучасними практиками, технологіями, методиками, формами і методами роботи на засадах інноваційних освітніх підходів*. Потрібно зазначити, що в майбутніх учителів повинна бути сформована позитивна мета професійної діяльності, ціль стати успішною людиною і готовність наполегливо працювати над собою для їх досягнення. Позитивна мотивація, якою має керуватися майбутній педагог у своїй фаховій діяльності, дозволить йому досягти значних результатів, які супроводжуватимуться успішністю, розвитком творчих здібностей, реалізацією в освітньому та науковому просторі.

Стратегія формування професійної мотивації у майбутніх учителів сьогодні повинна забезпечувати посилення бажання професійної діяльності, стимулювати творчий потенціал, розвивати інтелектуальні, емоційні, духовні та вольові якості студентів. Отримані результати можуть бути використані в подальшому вивченні сучасних методів і засобів організації освітнього процесу та мотивації професійно-особистісного розвитку майбутніх учителів у ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вилюнас В. К. Психологические механизмы мотивации человека. Москва: МГУ, 1990. 268 с.
2. Срохін С. А., Нікітін Ю. В., Нікітіна І. В. Концепція професійної мотивації студентів як фактору конкурентності на ринку праці. *Юридична наука*. Київ, 2011. Вип. 1. С. 20–28.

3. Занюк С. С. Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.
4. Кузьміна Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Киев: Высшая школа, 1990. 119 с.
5. Калініна Л., Карамушка Л., Сорочан Т., Шиян Р. Освітній менеджмент в умовах змін: навч. посіб. Луганськ: Резніков В. С., 2011. 306 с.
6. Карамушка Л. М. Психологія управління: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2003. 344 с.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ: Радянська школа, 1989. 608 с.
8. Лях М. В. Особенности развития мотивов учебно-профессиональной деятельности в студенческом возрасте. *Психологическая наука и образование*. Киев, 2011. Вып. 4. С. 1–13. URL: <http://psyedu.ru/journal> (дата звернення: 28.01.2020).
9. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность: учебное пособие. Москва: Смысл, 2004. 345 с.
10. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва: Знание, 1996. 308 с.
11. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте. Москва: Просвещение, 1983. 132 с.
12. Міністерство освіти і науки України. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 2.02.2020).
13. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf (дата звернення: 2.04.2020).
14. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
15. Національна доктрина розвитку освіти. *Освіта України*. Київ, 2002. Вип. 33. С. 4–6.
16. Поляков А. О. Педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2008. 23 с.
17. Положення про Всеукраїнський конкурс «Учитель року»: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.06.1995 р. № 638 (у ред. наказу від 16.05.2018 р. № 370). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/370-2018-п#n9> (дата звернення: 16.01.2020).
18. Петровский А. В., Ярошевский М. Г. Психология. Словарь. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Политиздат, 1990. 494 с.
19. Питання Комітету з Державної премії України в галузі освіти: Указ Президента України від 19.11.2019 р. № 917. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/other/9145/> (дата звернення: 8.04.2020).
20. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. Дата оновлення: 18.03.2020. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 16.02.2020).
21. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 10.03.2020).
22. Романовский А. Г. Философия достижения успеха: учебное пособие. Харьков: НТУ «ХПИ», 2003. 695 с.
23. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии. Москва: Педагогика, 1976. 416 с.
24. Эльконин Д. Б. К проблеме периодизации развития в детском возрасте. *Вопросы психологии*. Киев, 1971. Вып. 4. С. 6–20.
25. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. N.Y.: Harper, 1954. 181 p.
26. McClelland D. C. The Achievement Motive. *Current perspective in Social-Psychology*. 3-d ed. Ox., 1971. P. 166–174.

REFERENCES

1. Viljunas, V. K. (1990). *Psichologicheskie mehanizmy motivacii cheloveka*. Moskva: MGU [in Russian].
2. Yerokhin, S. A., Nikitin, Yu. V., Nikitina, I. V. (2011). Kontsepsiia profesiinoi motyvatsii studentiv yak faktoru konkurentnosti na rynku pratsi. *Yurydychna nauka – Legal Science, Issue 1*, 20–28 [in Ukrainian].
3. Zaniuk, S. S. (2019). *Psykholohiia motyvatsii*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
4. Kuz'mina, N. V. (1990). *Professionalizm lichnosti prepodavatelja i mastera proizvodstvennogo obuchenija*. Moskva: Vysshaja shkola [in Russian].
5. Kalinina, L., Karamushka, L., Sorochan, T., Shyian, R. (2011). *Osvitnii menedzhment v umovakh zmin*. Luhansk: Rieznikov V. S. [in Ukrainian].

6. Karamushka, L. M. (2003). *Psykholohiia upravlinnia*. Kyiv: Milenium [in Ukrainian].
7. Kostiuk, H. S. (1989). *Navchalno-vykhovnyi protses i psykhični rozvytok osobystosti*. L. M. Prokoliienko (Ed.). Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
8. Ljah, M. V. (2011). *Osobennosti razvitija motivov uchebno-professional'noj dejatel'nosti v studencheskom vozraste. Psihologicheskaja nauka i obrazovanie – Psychological science and education, Issue 4, 1–13*. URL: <http://psyedu.ru/journal> [in Ukrainian].
9. Leont'ev, A. N. (2004). *Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost'*. Moskva: Smysl [in Russian].
10. Markova, A. K. (1996). *Psihologija professionalizma*. Moskva: Znanie [in Russian].
11. Markova, A. K. (1983). *Formirovanie motivacii uchenija v shkol'nom vozraste*. Moskva: Prosveshhenie [in Russian].
12. Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> [in Ukrainian].
13. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky*. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf [in Ukrainian].
14. Bibik, N. M. (2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia*. N. M. Bibik (Ed.). Kyiv: TOV «Vydavnychi dim «Pleiady» [in Ukrainian].
15. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity*. (2002). *Osvita Ukrainy – Education of Ukrainer issue 4, 4–6* [in Ukrainian].
16. Poliakov, A. O. (2008). *Pedahohichni umovy motyvatsii profesiinoho zrostantia studentiv pedahohichnykh universytetiv u protsesi neperervnoi osvity. Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
17. *Polozhennia pro vseukrainskyi konkurs «Uchytel roku»*: Postanovamy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.06.1995 r. № 638 (u red. nakazu vid 16.05.2018 r. № 370). (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/370-2018-п> [in Ukrainian].
18. Petrovskij, A. V. Jaroshevskij, M. G. (1990). *Psihologija. Slovar'*. 2-e izd., ispr. i dop. 1990. Moskva: Politizdat [in Russian].
19. *Pytannia Komitetu z Derzhavnoi premii Ukrainy v haluzi osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 19.11.2019 r. № 917*. URL: <https://ru.osvita.ua/legislation/other/9145/> [in Ukrainian].
20. *Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII*. Data onovlennia: 18.03.2020. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].
21. *Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 r. № 463-IX*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> [in Ukrainian].
22. Romanovskij, A. G. (2003). *Filosofija dostizhenija uspeha*. Har'kov: NTU «HPI» [in Ukrainian].
23. Rubinshteyn, S. L. (1976). *Problemy obschey psihologii*. Moskva: Pedagogika [in Russian].
24. Jel'konin, D. B. (1971). *K probleme periodizacii razvitija v detskom vozraste. Voprosi psihologii – Psychology, issues 4, 6–20* [in Russian].
25. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. N.Y.: Harper.
26. McClelland, D. C. (1971). *The Achievement Motive. Current perspective in Social-Psychology*. Ox., 166–174.